

## ÚJ EREDMÉNYEK BUDAPEST III. KERÜLETÉNEK ŐSRÉGÉSZETI KUTATÁSÁBAN

TÓTH FARKAS MÁRTON – KRAUS DÁVID – SZILAS GÁBOR

A főváros III. kerülete, vagyis Óbuda területének régészeti emlékei kapcsán elsőként Aquincum sok helyen ma is látható római kori romjai juthatnak eszünkbe. A földrajzi szempontból igen sokszínű és változatos tájban ugyanakkor az őskor minden nagyobb időszakából számos régészeti kultúrához köthető lelőhelyet ismerünk. Ezek legtöbb esetben a földrajzi helyzetük alapján a legkedvezőbb megtelepedési feltételeket biztosító helyeken csoportosulnak, olyan lelőhelyegyütteseket létrehozva, melyek feltárásakor az egyes korszakok eltemetett emlékei gyakran egymásra rétegződve kerülnek elő. Kutatásuk a Budapesti Történeti Múzeum elmúlt években végzett régészeti feltárásai és megfigyelései révén intenzíven zajlott; ezek több esetben a feltárásokhoz kapcsolódó vagy önálló interdiszciplináris környezetrégészeti vizsgálatokkal is kiegészültek. Rövid beszámolónkban három óbudai, több korszakú őskori lelőhelyen végzett kutatásunk friss eredményeit kívánjuk bemutatni (1. kép).

### KÖZÉPSŐ RÉZKORI ÉS KÉSŐ VASKORI ÉPÜLETEK MARADVÁNYAI A PÉTER-HEGY LÁBÁNÁL

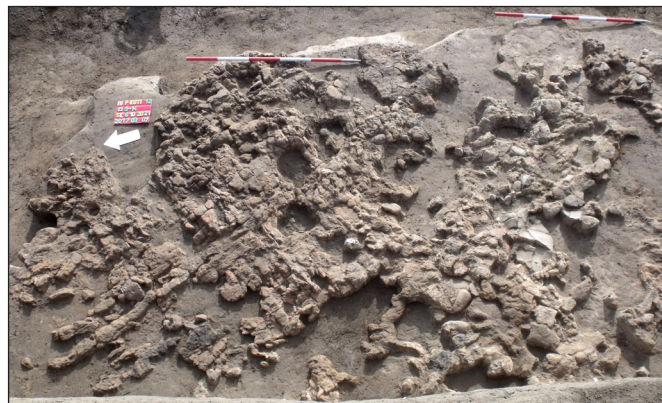
Csillaghegyen – a III. kerület más részeihez hasonlóan – az utóbbi 10–20 évben intenzív ingatlanfejlesztés kezdődött meg. A korábbi ipari, vagy beépítésre alkalmatlannak ítélt területeken gomba módra nőnek ki az új lakóparkok, irodakomplexumok. Az építkezéseket kísérő régészeti megfigyeléseknek és feltárásoknak köszönhetően számos új lelőhelyet sikerült megkutatnia a BTM munkatársainak. Az egyik ilyen „rozsdáövezet” a Pusztakúti úton az egykori téglagyár területe, ill. annak agyagnyerő bányája. A 235 m tengerszint feletti magasságot elérő, nagyrészt dolomitból felépülő Péter-hegy a Pilis-hegység délkeleti csücskében helyezkedik el, az Ürömi- és a Róka-hegy között. Keleti lábánál több helyen kiscelli agyagot bányásztak csillaghegyi téglagyárak számára a 20. század elejétől a 80-as évek végéig (SCHAFARZIK ET AL. 1964; [www.egykor.hu](http://www.egykor.hu)). A gyár területén, illetve annak tágabb környezetében folytatott kutatások során korábban kora-középső rézkori, késő bronzkori, kora és késő vaskori, római kori, Árpád-kori és középkori megtelepedés bizonyítékai kerültek napvilágra.



1. kép: A bemutatott lelőhelyek elhelyezkedése – 1.: Pusztakúti út 12., 2.: Csúcshegy-Harsánylejtő, 3.: Királyok útja 225., 4.: Királyok útja 291–295. (az alaptérképek forrása: <https://www.idokep.hu>, <http://www.oplab.sztaki.hu>; készítette: Tóth Farkas Márton)



2. kép: Középső rézkori orsókarikák és tűzdelt barázdás díszű csésze (Pusztakúti út 12., fotó: Szilágyi Nóra, Budapesti Történelmi Múzeum)



3. kép: A középső rézkori házomladék részlete (Pusztakúti út 12., fotó: Kraus Dávid)

A korábbi feltételezésekkel ellentétben a Pusztakúti út 12. szám alatti teleknek csak a felső részén folyt modern bányászat, így a 110–117 mBf magasságban elhelyezkedő régészeti jelenségek a 148 lakásos (11 épület) lakópark építésének kezdetéig érintetlenek maradtak. A kivitelezés során sajnos az eredeti rétegsor, és így sok objektum is megsérült, vagy meg is semmisülhetett. Csak az építendő házak helyén követhettük nyomon a földkiemelést, és ott is csak addig a mélységig, amíg az a beruházó érdekében állt. A nehézségek ellenére 2016 novembere és 2018 januárja között összesen 1852 m<sup>2</sup>-t tártunk fel.

A területen talált legkorábbi leleteket a középső rézkor második felére (Kr. e. 3700–3500) keltezhetjük. A tűzdelt barázdákkal, kimetszésekkel és mészbetéttel díszített ún. „Protoboleráz” stílusú kerámiatöredékek kis számban ugyan, de objektumokból és rétegből is előkerültek jellegzetes, lapos orsókarikákkal együtt (2. kép). Zárt, földbemélyített objektum ebből a korszakból csupán egy került elő; a többi feltárt jelenséget az egykori járófelszínen eltemetődött paticsomladékok, agyagtapasztások és faszenes-égett foltok képviselték. A szerencsétlen feltárási körülmények miatt több esetben már csak átvágva tudtunk dokumentálni vékony paticsos rétegeket. Két helyen viszonylag nagyobb felületen sikerült olyan jelenségeket feltárnunk, amelyek in situ paticsomladékból, szabálytalan formájú, tapasztott agyagfelületekből, összetört kerámiaedényekből, szövőszéknehezékekből álltak. A legjelentősebb ilyen objektumot tizenegy méter hosszúságban, két-két és fél méter szélességben állt módunkban kibontani. Délnyugati részén számos összerogyott tárolóedényt tártunk fel; rajtuk és közöttük kisebb-nagyobb paticsdarabok heverték. Északkeleti irányba haladva egyre több paticsal találkoztunk, míg az „utolsó” nyolc méteren már összefüggő omladékkal számolhattunk. Mivel földbe ázott tartó szerkezet (oszlophelyek) nyoma nem került elő, jogosan merülhet fel, hogy tapasztott falú boronaház kiégett omladékára leltünk (3. kép). Az ág- és karólenyomatos, kiégett agyagdarabok (patics) alatt és között előkerült leletek a rézkori ház egykori berendezését tárják elénk. A nagyméretű hombárok, fazekak a házban belüli élelemraktározás és étkezés bizonyítékai. A további használati tárgyakat pattintott kőeszközök, őrlőkötöredék képviselték, míg a szövőszéknehezékek és orsókarikák a házban végzett szövés-fonás gyakorlatáról tanúskodnak. Az omladék részben fedte azt a két, közel kör alakú agyagtapasztást is, melyek talán tűzhelyként funkcionálhattak. Alattuk az egyetlen földbe mélyített rézkori objektum került elő, melyben hamus-köves rétegek, összefüggő kiskérődző vázrészecskék, feltehetőleg tudatosan megrongált csótalpas tál töredéke, valamint okkerszemcse utalhatnak az egykori rituális használatra, esetleg építési áldozatra.

A késő vaskori, kelta (La Tène C2–D, Kr. e. 2–1. század) megtelepedés tanújaként négy szép leletanyagot rejtő, félig földbe mélyített épület és öt velük egykorú gödör került elő. A zömében gyorskorongon készült edények töredékeit tartalmazó objektumokban étkezési hulladék (állatcsontok), orsókarikák, fenőkövek, őrlőkövek, agyagnehezékek emlékeztetnek a mindennapi élet munkás hétköznapjaira. A korabeli viseletre következtethetünk két töredékes üvegkarperec, egy vasfibula (ruhatűző kapocs), illetve egy bronzfibula tüje nyomán (HANNY ET AL. 2019).<sup>1</sup>

<sup>1</sup> A rézkori leletanyag meghatározásában és a jelenségek értelmezésében nyújtott segítségéért Dr. M. Virág Zsuzsannát, a kelta leletanyag vizsgálatáért pedig Hanny Erzsébetet illeti köszönet.



A Pusztakúti úton feltárt új, több korszakot magában foglaló lelőhely topográfiai szempontból jól illeszkedik a – közelmúltban komplex környezettörténeti vizsgálattal kutatott – Mocsárosdűlő egykor vízjárta térségét körülvevő, az Arany-hegy lábánál, az Aranyhegyi és Pusztakúti út vonalában sorakozó lelőhelyek láncolatába, amelyet elsősorban a jelenleg egyedülálló, középső rézkor végi épületmaradványok emelnek az elmúlt évek budapesti régészeti kutatásának kiemelkedő felfedezései közé.

## KÉSŐ BRONZKORI MEGTELEPEDÉS AZ ÓBUDAI DUNA-PARTON

Második mintaterületünkön, a III. kerület északkeleti peremén az óbudai Duna-part sávjának késő bronzkori településtörténete az utóbbi években megszorodó, beruházásokhoz kapcsolódó feltárások következtében egyértelműen a kutatások homlokterébe került. Bár e leletanyagok feldolgozásához kapcsolódó környezetregészeti vizsgálatok eredményeképpen komplex mikroregionális településtörténeti rekonstrukció elvégzését tűztük ki célul,<sup>2</sup> az elsősorban lakóparkok, üdülők építéséhez kapcsolódó megelőző feltárások előzetes eredményei egyelőre csupán topográfiai jellegű következtetések levonását engedhetik meg számunkra.

A szóban forgó mintegy 7 km hosszú területsáv egykori geomorfológiai képét a múlt századi folyószabályozások tájformáló tevékenységét megelőzően alapvetően a főágot kísérő alacsony és magas ártéri szinteket létrehozó folyóvízi teraszok maradványai és az azokat átszelő, a Pilis- és Budai-hegységben eredő és a Dunába torkolló vízfolyások (Barát-, Aranyhegyi-patak, Rádl-, Csillaghegyi-árok) medrei határozták meg.

A múlt századi leletmentések<sup>3</sup> és az utóbbi évek feltárásai (SZILAS–VIRÁG 2017) nyomán ma már többkevesebb biztonsággal kijelenthető, hogy a vizsgált partszakaszon három különböző zónában figyelhető meg az urnamezős időszak emléktárgyának sűrűsödése. E lelőhelykomplexumok tér- és időbeli paramétereiről, belső felépítéséről azonban eltérő mennyiségű és minőségű ismeretanyag áll rendelkezésünkre.

A legjobban kutatott területnek a középső, a Római-part és a békásmegyeri Duna-part egy-egy szakaszát magában foglaló, csaknem 1,5 km hosszú területsávban körvonalazódó lelőhelycsoportosulás tekinthető, melynek belső szerkezete ma már nagy vonalakban felvázolható. A komplexum központi területén egy kb. 1 km hosszán, nagyjából a Királyok útja 225–291. sz. között elterülő, a korai urnamezős időszaktól egészen a késő urnamezős periódusig (Reinecke Bz D–Ha B3 / Kr. e. 1250–800 k.) lakott nagy kiterjedésű, horizontális településsel számolhatunk, melyet északi és déli irányból három, csaknem egykorú hamvasztásos temető övez.

Az északi, mintegy 215×150 m-es területen lokalizált temetőnek az utóbbi évtizedben 19 sírja került feltárra. 2007-ben a Királyok útja 293. sz. alatt 9 (SZILAS 2008), 2008-ban a Királyok útja 291. sz. alatt 9 (SZILAS 2009), 2017-ben a Királyok útja 295-ben 1 (SZILAS–LAMM 2019), a 291. sz. telken pedig újabb 2 sírt (SZILAS 2019) dokumentáltunk. A sírfolt nélkül, a humuszban jelentkező, viszonylag szegényes temetkezésekből álló temető déli határa az újabb kutatások szerint Csillaghegyi-árok északi partján helyezkedett el.

A központi helyzetű település déli peremzónájában teljesen új lelőhelyként tartjuk nyilván a Királyok útja 225. sz. alatt 2016-ban feltárt, 20 sírt tartalmazó, bizonytalan adatok alapján északi irányban talán a Pünkösdfürdő utcáig húzódó temetőt (SZILAS 2018). A téglalap alakú vagy ovális sírfolttal jelentkező, többségében szórthamvasztásos rítusú temetkezésekben az edények fenekéhez vagy a sírgödör egy más meghatározott helyére (egy esetben a sírgödör oldalába vájt fészkekbe) kupacolták az emberi maradványokat. A sírok mellékleteit (mély tálakat, kétfülű urnaedényeket, korsókat, tálakat, csészéket, egy csizmaedényt (4. kép), bronz szegecsekkel kivert vállú urnát, két szájnnyílású aszkosz edényt, stb.) egy sorban vagy körkörösén helyezték el (5. kép), a csupán két-három edényt tartalmazó síroknál pedig a nagyobb edény oldalához támasztották a kisebbeket. Ma még nem világos, mi lehet temetőnk viszonya a tőle jól elkülönülő, de alig 160 m-re délnyugati irányban elhelyezkedő, Nagy László és Schreiber Rózsa által 1960–83 között csaknem teljesen feltárt, nagy sírszámú urnamezős nekropolisszal (KALICZ–SCHREIBER ET AL. 2010). A két temető között ugyanis az elsődleges, a leletanyagra, temetkezési szokásokra, időrendre vonatkozó

<sup>2</sup> E munkának eddig az első fázisa valósult meg a III. Királyok útja 225. zónájának vizsgálatával (VICZIÁN ET AL. 2017).

<sup>3</sup> E kutatások leletanyagának feldolgozása egy OTKA pályázat keretében, team munkában valósult meg (V. VADÁSZ 1997), de csupán a késő rézkori időszaka került eddig publikálásra (ENDRŐDI 2002).



4. kép: Csizma alakú edény késő bronzkori sírból  
(Királyok útja 225., fotó: Szilágyi Nóra, Budapesti Történeti Múzeum)



5. kép: Késő bronzkori, körkörösén pozicionált edényeket tartalmazó, szórthamvasztásos sír (Királyok útja 225., fotó: Szilas Gábor)

információk alapján nincs számottevő különbség, csupán territoriális szempontból értelmezhetjük őket két külön temetkezési helyként.

Áttekintve az óbudai Duna teljes jobb parti sávjának települési képét azt tapasztaljuk, hogy a fentebb részletezett békásmegyer-csillaghegyi zóna mellett még két urnamezős lelőhelygóc különíthető el. Északi irányban Budapest északi közigazgatási határánál, a Barát-patak (Büdös-árok) torkolatánál, a Pusztatemplom területén (GARÁDY 1950), délre pedig az Aranyhegyi-patak egykori torkolatánál, a Graphisoft Park déli pereme és a Folyamőr utca-Ladik utca zónájában (BUDAI-BALOGH 2004: 49–50; LASSÁNYI–SZEREDI 2018: 81–88) lokalizálható a késő bronzkori lelőhelyek sűrűsödése.

Összefoglalóan megállapíthatjuk tehát, hogy az óbudai Duna-part késő bronzkori településhálózata a nagy számú, de viszonylag kis területre szorítkozó kutatások nyomán egyre tisztábban bontakozik ki előttünk. A jelenleg felvázolható topográfiai kép szerint e lelőhelyláncolatok telepítő tényezőjeként a Duna közvetítő és szállító szerepe mellett az őskori kommunikációban fontos szerepet betöltő, jobb parti mellék-vizek torkolati zónája és a dunai szigetek közelsége is meghatározó lehetett.

## KÉSŐ BRONZKORI ÉS KÉSŐ VASKORI TELEPÜLÉSNYOMOK AZ ARANYHEGYI-PATAK VÖLGYÉBEN

Harmadik, bemutatásra érdemes, intenzíven kutatott helyszínünk a III. kerület nyugati részén, a Csúcs-hegy vonulatának északkeleti hegyláb felszínén, az Aranyhegyi-patak völgyéhez legközelebb eső platón fekvő Harsánylejtő. A főváros egyik legnagyobb kiterjedésű, legjelentősebb régészeti lelőhelyének több kampányban végzett, folyamatos feltárása a terület beépítésének köszönhetően 2005 óta zajlik. Az újkőkortól a középkorig nyolc régészeti korszak településeinek és temetkezéseinek emlékei kerültek itt eddig elő, jól mutatva a Budai-hegységet a Pilistől elválasztó Solymári-völgy (más néven Pilisvörösvári-árok) Duna jobb partja felé tartó természetes vízfolyása mentén elterülő térség ideális fekvéséből adódó, több évezreden át tartó vonzerjét, megtelepedésre való alkalmasságát. A lelőhely patakmedertől való viszonylagos távolsága ugyanakkor feltételezi a Csúcs-hegy alatti – részben ma is meglévő – állandó vagy időszakos források és mesterséges kutak fontosságát és intenzív használatát. A BTM Ős- és Népvándorlás kori Főosztálya részéről a lelőhely északkeleti részén, a patakmedertől 350–500 m távolságra fekvő területen 2017 nyarán és őszén, majd ettől kissé keletre 2018 szeptemberében volt alkalmunk megelőző régészeti feltárást végezni.<sup>4</sup>

<sup>4</sup> Ebben az évadban a BTM mindhárom régészeti főosztálya végzett megelőző feltárást a lelőhelyen. Az Ókortörténeti Főosztály részéről Láng Orsolya és Fodor Fanni vezetésével, míg a Középkori Főosztály képviselőjében Terei György és Laczkó Virág vezetésével folytak kutatások a római kori villa és az Árpád-kori falu területén.





6. kép: Kelta bronz fibula tárolóverem alján feltárt omladékrétegből (Csúcshegy-Harsánylejtő, fotó: Szilágyi Nóra, Budapesti Történeti Múzeum)



7. kép: Félig földbe mélyített kelta épület, padlóján összetört edénytöredékekkel (Csúcshegy-Harsánylejtő/Csengőbojt utca, fotó: Szilágyi Nóra)

2017-ben a 12 épület kitűzött helyét és egy út nyomvonalát magában foglaló, 6199 m<sup>2</sup> nagyságú területen belül a megelőző feltárás keretében 4127 m<sup>2</sup>-t kutattunk meg; a fennmaradó területrészek régészeti érintettségét később a földmunkákat kísérő szakfelügyelet keretében vizsgáltuk. Az ásatás során összesen 99 rétegtani egységet azonosítottunk. A szórványos, kevés leletanyagot tartalmazó gödrökből álló, késő bronzkori településnyomok a Kr. e. 10–9. századra (az urnamezős kultúra késői, Ha B fázisára) keltezhető, a korábbi feltárásokból már ismert teleprészlethez kapcsolódnak (HAVAS–SZEREDI–SZILAS–TEREI–LÍBOR 2017: 40–44). Az objektumok túlnyomó többségét egy a környező telkek feltárásának köszönhetően már szintén ismert (MARÁZ 2011: 249; HAVAS–PAPP–SZILAS–M. VIRÁG 2017: 49) késő vaskori, a Kr. e. 1. század második fele és a Kr. u. 1. század eleje táján (a La Tène D2–3 időszakban) virágzó kelta település jelenségei alkották. Ezek közül kiemelkedett két, mintegy 3×4 méteres, északkelet-délnyugati tájolású, lekerekített téglalap alaprajzú, félig földbe mélyített épület, valamint a közelükben feltárt, gazdag leletanyagot – pl. egy kihajlított, de ép bronz drótfibulát (6. kép) – tartalmazó, mély gödrök és egy nagyméretű (14,6 m széles és 2,9 m mély) gödörkomplexum. Utóbbi betöltéséből a nagy mennyiségű kézzel formált és fazekaskorongon készült (többek közt vörös-fehér sávos festett) edénytöredék, kevés átégett tapasztástöredék és állatcsont mellett egy bronzfibula töredéke, bronz lemezékszer, vaskés töredékek és egy kézimalom töredéke, továbbá a lelőhelyen folyó vasművesség legkorábbi bizonyítékai: vassalak darabok kerültek elő. Talán a település lakóinak rituális cselekményeivel összefüggésbe hozható állatáldozatok nyomaként értelmezhető az a két, egymástól távol eső tárolóverem, melyek betöltésében teljes, anatómiai rendben fekvő állatváz (kutya és őz) feküdt.

Ez év őszén, társasház építését megelőzően 1264 m<sup>2</sup> területet tártunk fel a Kocsis Sándor út átellenes oldalán, a Csengőbojt utca kereszteződésénél. A rendkívül erős, valószínűleg a római korban meginduló eróziós folyamatok és lejtőtörmelék-felhalmozódás következtében mélyre került térszínen egy feltöltődött, széles, délnyugat-északkeleti irányú vízmosás felett félig földbe mélyített, késő kelta (La Tène D) épület maradványai kerültek elő (7. kép). A 3,2×2,6 méteres, lekerekített téglalap alakú, észak-déli tájolású, északkeleti rövidebb oldala mentén nagyobb, megmunkálatlan mészkövekkel kirakott épület sarkához keleti irányból keskeny, sekély, alján egy oszlophellyel rendelkező árok csatlakozott. Az épület betöltésében eltemetve az egykori berendezési, használati és viseleti tárgyak in situ kerültek elő. A nagy mennyiségű edénytöredék közt két bronzfibula és egy bronz szíjelosztó feküdt. Az épület gyors pusztulását égés vagy agresszív emberi behatás nyomainak hiányában feltételelesen egy természetes esemény, pl. földcsuszamlás következményeként értelmezhetjük. Előkerülése következtében az eraviszkusz telep ismert határát keleti irányban mintegy 100 méterrel bővíthetjük.

A 2017–2018-ban zajlott feltárások alapján a lelőhely késő bronzkori és késő vaskori megtelepedésének eddigi ismert kiterjedése egyaránt jelentősen kibővült. A késő vaskori település jóval összetettebb, több

centrális és periferiális térből összetevődő topográfiai képe látszik kirajzolódni. Elkülöníthetőnek tűnik egy északi, a mindennapi élet színtereként értelmezhető, központi településrész, ahol tárolóvermekkel övezett lakóépületek álltak. Ezt egy már a római korban feltöltődő, 9–10 méter széles, helyenként közel 3 méter mély, nyugat-északnyugati–kelet-délkeleti irányú árok választja el a település többnyire agyaggyerő gödrökből álló egységétől. A késő kelta (La Tène D) időszakban az eraviszkuszok törzse által lakott térség sűrű településhálózatának és a Gellért-hegyi oppidum által uralt települési hierarchiájának fontos eleme lehetett a Harsánylejtőn fekvő falu, amelynek jelentőségét a feltárt épületek szaporodó száma, a helyi vasművesség és a gazdag leletanyag egyaránt mutatják. A településszerkezeti és topográfiai eredmények mellett a leletanyag összefoglaló, részletes feldolgozásával a települések lelőhelyen belüli periodizációjáról és Budapest késő bronzkori, illetve késő vaskori időrendjéről is fontos információkat remélhetünk.

A fent bemutatott friss feltárási eredmények a főváros területén folyó, a Budapesti Történeti Múzeum három régészeti főosztályának munkatársai által végzett évi több száz terepmunkának csak egy kis szeletét, a III. kerületben zajló kutatások őskori eredményeinek is csupán egy részét képviselik. A nagyvárosi régészet sajátosságaiból adódóan legtöbbször kisebb, gyakran egymástól elszigetelt területeken végzett feltárások során felszínre kerülő emlékek mozaikkockáiból igyekszünk minél teljesebb képet összeállítani a főváros múltjának jobb megismerése érdekében (SZILAS–TÓTH 2017: 507; KOROM–TÓTH–KOVÁCS 2017: 333–334). Mindazonáltal ebben a speciális módszertani közegben a fent bemutatott lelőhelyek és eredmények jelentős előrelépéssel kecsegtetnek a régészeti kirakós teljesebbé tételében.

#### BIBLIOGRÁFIA

ENDRŐDI, ANNA 2002

Adatok Békásmegyér őskori településtörténetéhez: a késő rézkori bádeni kultúra települései és temetkezései. (Facts concerning the prehistoric settlement history of Békásmegyér: settlements and burial-places of the Baden culture from the Late Copper Age.) *Budapest Régiségei* 35/1. 35–43.

GARÁDY, SÁNDOR 1950

Ásatások a békásmegyeri ún. Pusztá-templomban és mellékén. (Ausgrabungen bei der sog. Pusztá-Kirche in Békásmegyér und in deren Umgebung.) *Budapest Régiségei* 15. 437–448.

HANNY, ERZSÉBET – KRAUS, DÁVID – M. VIRÁG, ZSUZSANNA – NÉMETHNÉ FÉNYES, GABRIELLA 2019

Új rézkori, vaskori és római kori emlékek Csillaghegyen (Budapest III. ker. Pusztakúti út 12, hrsz.: 65814/5). *Aquincumi Füzetek* 24. in press.

HAVAS, ZOLTÁN – PAPP, ADRIENN – SZILAS, GÁBOR – M. VIRÁG, ZSUZSANNA 2017

Óriás kirakós játék 26 hektáron: mozaikszerűen vizsgált többperiódusú lelőhely kutatása Harsánylejtőn. (A huge archaeological jigsaw puzzle across twenty-six hectares: the bits and pieces of a multi-period site at Harsánylejtő.) In: Zsidi, Paula (Szerk.): *Kincsek a város alatt – Újdonságok a múltból. Budapest régészeti örökségének feltárása 1867 / 2005–2015. Időszaki kiállítás a BTM Vármúzeumban 2017.04.12.–2017.09.17. Kiállítási vezető és katalógus. (Treasures under the city – Novelties from the past. Revealing the archaeological heritage of Budapest 1867 / 2005–2015. Temporary exhibition in the Budapest History Museum – Castle Museum. April 12 – September 17, 2017. Exhibition guide and catalogue.)* Budapest, Budapesti Történeti Múzeum (Budapest History Museum), 45–51.

HAVAS, ZOLTÁN – SZEREDI, ANNA – SZILAS, GÁBOR – TEREI, GYÖRGY – LÍBOR, CSILLA 2017

Megelőző feltárások a Bp. III., Csúcshegy-Harsánylejtő lelőhelyén 2016-ban (Preventive excavations in 2016 in Budapest III, Csúcshegy–Harsánylejtő archaeological site). *Aquincumi Füzetek* 23. 38–51.

Tóth Farkas Márton – Kraus Dávid – Szilas Gábor • Új eredmények Budapest III. kerületének ősrégészeti kutatásában.

KALICZ-SCHREIBER, RÓZSA – KALICZ, NÁNDOR – VÁCZI, GÁBOR – HÄNSEL, BERNHARD – HEUSSNER, BARBARA 2010  
Ein Gräberfeld der Spätbronzezeit von Budapest-Békásmegyer. Budapest, Institut für Archäologische Wissenschaften der Eötvös Loránd Universität, L'Harmattan.

KOROM, ANITA – TÓTH, FARKAS MÁRTON – KOVÁCS, ESZTER 2017

XVI. kerületi puzzle: újabb régészeti topográfiai eredmények a Szilas-patak mentén. (A jigsaw puzzle in district XVI: new results of archaeological topography research along the Szilas stream.) In: Zsidi, Paula (Szerk.): *Kincsek a város alatt – Újdonságok a múltból. Budapest régészeti örökségének feltárása 1867 / 2005–2015. Időszaki kiállítás a BTM Vármúzeumban 2017.04.12.–2017.09.17. Kiállítási vezető és katalógus.* (Treasures under the city – Novelties from the past. Revealing the archaeological heritage of Budapest 1867 / 2005–2015. Temporary exhibition in the Budapest History Museum – Castle Museum. April 12 – September 17, 2017. Exhibition guide and catalogue.) Budapest, Budapesti Történeti Múzeum (Budapest History Museum), 333–340.

LASSÁNYI, GÁBOR – SZEREDI, ANNA 2018

Ásatások a Graphisoft Park Déli részén. (Excavations in the Southern Part of the Graphisoft Park.) *Aquincumi Füzetek* 23. 81–88.

MARÁZ, BORBÁLA 2011

Budapest késő La Tène-kori településtörténeti képe. In: Kővári, Klára – Miklós, Zsuzsa (Szerk.): „Fél évszázad terepen” Tanulmánykötet Torma István tiszteletére 70. születésnapja alkalmából. Magyar Tudományos Akadémia Régészeti Intézete, Budapest, *Archaeolingua*, 243–260.

SCHAFARZIK FERENC - VENDL ALADÁR - PAPP FERENC 1964

*Geológiai kirándulások Budapest környékén.* Budapest, Műszaki Könyvkiadó

Szilás, Gábor 2008: Többrétegű őskori lelőhely feltárása a békásmegyeri Duna-parton. (Excavation of a multi-layered prehistoric site on the banks of the Danube in Békásmegyer.) *Aquincumi Füzetek* 14. 89–104.

SZILAS, GÁBOR 2009

Megelőző feltárás az egykori Fővárosi Tanács üdülőjének területén (II. ütem). (Investment-led excavation on the territory of the former holiday house of the City Council of Budapest (phase II).) *Aquincumi Füzetek* 15. 63–74.

SZILAS, GÁBOR 2018

Újabb régészeti kutatások az óbudai Duna-part Pünkösdfürdőtől délre eső szakaszán. (New archeological research on the Danube bank in Óbuda, south of Pünkösdfürdő.) *Aquincumi Füzetek* 23. 52–61.

SZILAS, GÁBOR 2019

Újabb feltárások a Fővárosi Tanács üdülőjének területén. *Aquincumi Füzetek* 24. in press.

SZILAS, GÁBOR – LAMM, FLÓRA 2019

Újabb kutatások az egykori BUVÁTI üdülő területén. *Aquincumi Füzetek* 24. in press.

SZILAS, GÁBOR – M. VIRÁG, ZSUZSANNA 2017

A nagy folyam vonzásában: többkorszakos őskori lelőhelyek láncolata az Óbuda-békásmegyeri Duna-parton. (Lured by the great river: a chain of multi-period prehistoric sites along the Óbuda-Békásmegyer section of the Danube.) In: Zsidi, Paula (Szerk.): *Kincsek a város alatt – Újdonságok a múltból. Budapest régészeti örökségének feltárása 1867 / 2005–2015. Időszaki kiállítás a BTM Vármúzeumban 2017.04.12.–2017.09.17. Kiállítási vezető és katalógus.* (Treasures under the city – Novelties from the past. Revealing

Tóth Farkas Márton – Kraus Dávid – Szilas Gábor • Új eredmények Budapest III. kerületének ősrégészeti kutatásában.

*the archaeological heritage of Budapest 1867 / 2005–2015. Temporary exhibition in the Budapest History Museum – Castle Museum. April 12 – September 17, 2017. Exhibition guide and catalogue.*) Budapest, Budapesti Történeti Múzeum (Budapest History Museum), 21–26.

SZILAS, GÁBOR – TÓTH, FARKAS MÁRTON 2017

Újraolvasott fejezet Budapest múltjából: Csepel-Szabadkikötő őskori leleteinek újrafeldolgozása és a városi régészeti topográfia lehetőségei. (A re-visited chapter of Budapest's past: the re-assessment of the prehistoric finds from Csepel-Szabadkikötő and the perspectives in urban archaeological topography.) In: Benkő, Elek – Bondár, Mária – Kolláth, Ágnes (Szerk.): *Magyarország régészeti topográfiája – Múlt, jelen, jövő.* (Archaeological topography of Hungary – Past, present, future.) Budapest, Archaeolingua, 487–511.

V. VADÁSZ, ÉVA 1997

*A Budapest–békásmegyeri Dunapart településtörténete az őskortól a késő népvándorláskorig.* OTKA jelentés. Budapest.

VICZIÁN, ISTVÁN – BALOGH, JÁNOS – KOCZÓ, FANNI – SZALAI, ZOLTÁN – NAGY, ANNAMÁRIA – NÉMETH, TÍMEA – GÁSPÁR, LILLA 2017

*Budapest III. kerület Királyok útja 225. és I. kerület Fő utca 2. régészeti feltárások geomorfológiai, környezet-rekonstrukciós és üledékföldtani vizsgálatai.* Magyar Tudományos Akadémia Csillagászati és Földtudományi Központ Földrajztudományi Intézete, Budapest.

WWW.EGYKOR.HU

<http://egykor.hu/budapest-iii--kerulet/peter-hegyi-teglagyarak/3959> (2018 október)

AJÁNLOTT IRODALOM

KALICZ-SCHREIBER, RÓZSA – KALICZ, NÁNDOR – VÁCZI, GÁBOR – HÄNSEL, BERNHARD – HEUSSNER, BARBARA *Ein Gräberfeld der Spätbronzezeit von Budapest-Békásmegyer.* Budapest, Institut für Archäologische Wissenschaften der Eötvös Loránd Universität, L'Harmattan 2010.

KISS, CSONGOR – MOCSY, FERENC (SZERK.)

*Óbuda évszázadai.* Budapest, Better Kiadó, 2000.

KÖSZEGI, FRIGYES

*A Dunántúl története a késő bronzkorban.* BTM Műhely 1, Budapest, Budapesti Történeti Múzeum, 1988.

MARÁZ, BORBÁLA

The Chronology of the Late La Tène Period on the Tribal Territory of Eravisci, on the Basis of Historical Events and Painted Pottery. In: Berecki, Sándor (Ed.): *Iron Age Chronology in the Carpathian Basin. Proceedings of the International Colloquium from Târgu Mureș, 8–10 October 2015.* Cluj-Napoca, Editura MEGA, 2016, 119–140.

ZSIDI, PAULA (SZERK.)

*Kincsek a város alatt – Újdonságok a múltból. Budapest régészeti örökségének feltárása 1867 / 2005–2015. Időszaki kiállítás a BTM Vármúzeumban 2017.04.12.–2017.09.17. Kiállítási vezető és katalógus.* (Treasures under the city – Novelties from the past. Revealing the archaeological heritage of Budapest 1867 / 2005–2015. Temporary exhibition in the Budapest History Museum – Castle Museum. April 12 – September 17, 2017. Exhibition guide and catalogue.) Budapest, Budapesti Történeti Múzeum (Budapest History Museum), 2017.